

بررسی عوامل استرس‌زا در رابطه با وجود منابع الکترونیک در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران در سال ۱۳۹۳

فهیمة باب‌الحوایجی^۱ لاله جولاهی^{۲*} محسن جولاهی^۳

۱. دانشیار، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

۲. دکتری، علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

۳. کارشناس، زبان انگلیسی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

مجله اطلاع‌رسانی پزشکی نوین؛ دوره دوم؛ شماره دوم؛ پاییز و زمستان ۱۳۹۵؛ صفحات ۲۶-۱۹

چکیده

مقدمه: کتابداران با توجه به ماهیت حرفه‌ای خود، حجم وسیع اطلاعات و منابع الکترونیکی دچار تنش و استرس می‌شوند. پژوهش حاضر باهدف تعیین عوامل تنش‌زا در بین کتابداران علوم پزشکی شهر تهران در سال ۱۳۹۳ انجام شد.

روش‌ها: نوع پژوهش توصیفی - مقطعی و جامعه آماری شامل ۱۸۵ نفر از کتابداران دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران بود که به‌صورت سرشماری انتخاب شدند. ابزار تحقیق پرسشنامه خودساخته بود. روایی پرسشنامه توسط استاد راهنما و تنی چند از صاحب‌نظران در رشته‌های روانشناسی، بهداشت روانی و علوم اطلاع‌رسانی تأیید و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ به میزان ۰/۸۲۴ محاسبه شد. جهت تحلیل از آمار توصیفی و استنباطی، آزمون‌های *T-student* و آنالیز واریانس یک‌طرفه و هم‌بستگی در نسخه ۲۰ نرم‌افزار SPSS استفاده شد.

یافته‌ها: ورود و وجود فن‌آوری نوین باعث افزایش انگیزه کاری، صرفه‌جویی در وقت و افزایش مسئولیت شده است. در رابطه با رتبه‌بندی عوامل استرس‌زای شغلی، عدم شناخت ماهیت شغلی در رابطه با وجود منابع الکترونیکی و میزان آشنایی کتابدار به زبان انگلیسی بیشترین تأثیر را داشت و کمترین میانگین، مربوط به وجود تناقض بین تخصص حرفه‌ای با کار سازمانی و هم‌چنین متفاوت بودن دوره‌های آموزشی گذرانده شده با نیاز شغلی به دست آمد. به‌طور کلی وجود منابع الکترونیکی در کتابخانه‌ها با میانگین و انحراف معیار ۱/۲۱۰ ± ۲/۶۶ باعث ایجاد استرس شده است.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد از نظر کتابداران دانشگاه علوم پزشکی شهر تهران، عدم اطلاع مسئولین از ماهیت کاری، ابهام در نقش کارکنان، عدم توانایی، نیاز به حمایت و عدم آشنایی با زبان انگلیسی در ارتباط با ورود منابع الکترونیکی و تغییرات محیطی از دلایل استرس شغلی معرفی شدند.

کلیدواژه‌ها: استرس شغلی، کتابداران، کتابخانه، علوم پزشکی.

نوع مقاله: پژوهشی

دریافت مقاله: ۹۴/۰۱/۳۱ اصلاح نهایی: ۹۵/۱۱/۰۴ پذیرش مقاله: ۹۵/۱۰/۰۹

ارجاع مقاله: باب‌الحوایجی فهیمة، جولاهی لاله، جولاهی محسن. بررسی عوامل استرس‌زا در رابطه با وجود منابع الکترونیک در کتابداران کتابخانه‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران در سال ۱۳۹۳. اطلاع‌رسانی پزشکی نوین، ۱۳۹۵؛ ۲(۲): ۲۶-۱۹.

مقدمه:

استرس شغلی نوعی اختلال مزمن است که در شرایط سخت‌کاری به وجود می‌آید و بر عملکرد فردی و سلامت جسمی، ذهنی و روانی افراد تأثیرگذار است [۲]. اختلالات قلبی - عروقی، زخم معده، فشارخون و اختلالات تیروئید از بیماری‌هایی هستند که با استرس ارتباط مستقیم دارند [۳-۴]. سازمان اجرایی ایمنی و بهداشت انگلستان (HSE: Health and Safety Executive) بین سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۰۹

در جوامع امروزی ورود فن‌آوری‌های جدید و محیط‌های شغلی، مقوله استرس شغلی را مطرح نموده است. از دلایل استرس می‌توان به تغییرات و تحولات سازمانی و تغییر حقوق و دستمزد، ترفیع شغلی، کاهش یا افزایش نیروی انسانی و جایجایی‌ها که باعث نارضایتی شغلی می‌شود، اشاره کرد [۱].

نویسنده مسؤول:

لاله جولاهی

دانشکده علوم توانبخشی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

تلفن: +۹۸ ۲۱ ۷۷۵۴۸۵۹۵ پست الکترونیکی: joulahi@gmail.com

بیش از ۱۳/۴ میلیون روز کاری و سالیانه بیش از ۳/۸ میلیون پوند خسارت را به خاطر استرس‌های شغلی، گزارش نموده است [۵]. استرس موجب کاهش تمرکز فکر، حواس‌پرتی، اختلال در حافظه، تردید در انجام کارها و کاهش قدرت تصمیم‌گیری در فرد می‌شود [۷-۶]. در گزارشی نشان داده شد پراسترس‌ترین فن‌آوری‌ها در ارتباط مستقیم با استفاده از اینترنت بوده است [۸]. کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی برای ارائه خدمات بهتر باید ابزارها و فن‌آوری‌های جدید الکترونیکی را بپذیرند [۹]. تغییرات فن‌آوری موجب پیشرفت عظیمی در کتابخانه‌ها شده و با ورود منابع الکترونیکی کتابداران دگرگونی‌های عظیمی را تجربه کرده‌اند [۱۰].

وظایف کتابداران برای تأمین نیازهای اطلاعاتی کاربران با توجه به ورود منابع جدید افزایش یافته است، به طوری که بسیاری از آن‌ها معتقدند که این تغییرات علاوه بر نکات مثبت جنبه‌های منفی نیز به همراه داشته است. کتابداران با دسترس‌پذیر کردن اطلاعات و استفاده بهینه از منابع الکترونیکی گوناگون، در کمترین زمان ممکن، بهترین اطلاعات را به تمام کاربران ارائه می‌دهند. وجود محیط شغلی آرام و ایجاد اعتماد به نفس در آن‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است [۱۱]. کتابداران پزشکی به عنوان نیروی انسانی متخصص و مسئول اطلاع‌رسانی به کاربران حوزه سلامت هستند. بنابراین هر عامل تأثیرگذار در محیط کار و فعالیت نیروی متخصص می‌تواند به طور مستقیم روند اطلاع‌رسانی را تغییر دهد.

شعاری در پژوهشی به بررسی و رتبه‌بندی عوامل استرس‌زای شغلی در کتابداران شاغل در دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران، شهید بهشتی و ایران پرداخت. وی نشان داد که پنج عامل شامل عدم وجود حس همکاری در محیط کار، گم شدن یا از بین رفتن مواد کتابخانه، تهیهی غیراصولی منابع کتابخانه، نداشتن مهارت در زمینه‌ی کاری و عدم وجود خط‌مشی در کتابخانه، بالاترین رتبه استرس‌زایی را داشتند. یافته‌های پژوهش بیانگر آن بود که بین استرس و سابقه‌ی کار رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد اما بین استرس و رشته و مدرک تحصیلی ارتباط معنی‌داری وجود ندارد [۱۲]. خسروی در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل استرس‌زای شغلی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاهی وزارت علوم، تحقیقات و فن‌آوری نشان داد که پنج عامل عدم حمایت سرپرستان، عدم امنیت شغلی، عدم همکاری مدیر کتابخانه، نبود معیارهای صحیح تشویق و روش‌های غیرعلمی ارزیابی عملکرد، از نظر کتابداران دارای بالاترین رتبه استرس هستند. بین تحصیلات و سابقه‌ی کار با عوامل استرس‌زا نیز هم‌بستگی مثبت وجود داشت، اما وجود رابطه بین سن و وضعیت استخدامی و این عوامل، تأیید نشد [۱۳].

صیامیان و همکاران در پژوهشی با عنوان استرس و فرسودگی شغلی در کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی دانشگاه علوم پزشکی مازندران، نشان دادند افرادی که دارای مدارک تحصیلی بالاتری هستند، استرس و فرسودگی شغلی بیشتری دارند. از لحاظ سن، تفاوت معنی‌داری در میزان استرس وجود نداشت و مهم‌ترین عوامل استرس و فرسودگی شغلی عبارت‌اند از فقدان تجهیزات و زمان کافی برای انجام وظایف، عدم مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها، فقدان انگیزه‌ی کافی، عدم تطابق وظایف محوله با توانایی‌های فردی [۱۴].

وزیر پور و رضوان فر در پژوهشی با عنوان بررسی نقش منابع الکترونیکی در تئیدگی‌های شغلی کتابداران دانشگاه تهران نشان دادند که تجهیزات الکترونیکی در کاهش تئیدگی شغلی کتابداران نقش به سزایی دارد و بین ارائه خدمات به صورت منابع الکترونیکی، منابع شبکه‌ای و پایگاه‌های اطلاعاتی و تئیدگی شغلی رابطه معنی‌دار وجود داشت [۱۵].

اشرفی‌ریزی و کاظم‌پور در پژوهشی با عنوان بررسی عوامل استرس‌زای شغلی کتابداران دانشگاه علوم پزشکی اصفهان اظهار داشتند اثرگذارترین عامل استرس‌زا، عدم حمایت سرپرستان و کمترین تأثیر مربوط به مشخص نبودن گروه مخاطبین است. رتبه‌بندی عوامل استرس‌زا نشانگر آن بود که بعد ساختارهای سازمانی، بیشترین میانگین و بعد شرایط فیزیکی سازمان، کمترین میانگین بود. بین سن، سابقه کار، میزان تحصیلات و عوامل استرس‌زای شغلی کتابداران، رابطه معنی‌داری وجود داشت. نتایج آن‌ها نشان داد مهم‌ترین عوامل استرس‌زا از دید کتابداران به ترتیب عدم حمایت سرپرستان، عدم توجه به ارتقای شغلی، عدم امنیت شغلی، انجام کار فقط به منظور رفع تکلیف و عدم همکاری مدیر کتابخانه است. [۱۶].

باب‌الحوائجی و پاشازاده میزان استرس شغلی کتابداران و مدیران کتابخانه‌های عمومی نشان دادند بیشترین میانگین ابعاد استرس شغلی مربوط به بعد بارکاری و کمترین میانگین ابعاد استرس مربوط به بعد محیط فیزیکی بود. بین استرس شغلی و ویژگی‌های جمعیت شناختی (سن، جنس و سابقه کار) رابطه معنی‌داری وجود نداشت و نیز تفاوت معنی‌داری در شرایط محیط کاری، سابقه، تشویق و درآمد اقتصادی گروه‌های مورد بررسی از لحاظ استرس شغلی ملاحظه نشد [۱۷]. الهام هوشیار سرجامی در پژوهشی بررسی ارتباط بین استرس‌های شغلی و رضایت‌مندی شغلی کارکنان نشان داد، بین استرس کار و خانواده و تئیدگی کلی رابطه وجود دارد و این ارتباط معنی‌دار می‌باشد. هم‌چنین میان رضایت از کار و تئیدگی، ارتباط معنی‌داری وجود نداشت. ارتباط بین تئیدگی کلی استرس ناشی از کار و رضایت از مسئول، معنی‌دار بوده

روش‌ها:

روش پژوهش حاضر، توصیفی - مقطعی و از نوع کاربردی است و در سال ۱۳۹۳ انجام شده است. ابزار پژوهش پرسشنامه خودساخته است. برای طراحی پرسشنامه از مطالعات کتابخانه‌ای، پرسشنامه استرس شغلی HSE و نظرات ارزنده اساتید این حوزه استفاده شد. روایی پرسشنامه را استاد راهنما، تنی چند از صاحب‌نظران در رشته‌های روانشناسی و بهداشت روانی و صاحب‌نظران علوم اطلاع‌رسانی تأیید کردند و پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ به میزان ۰/۸۲۴ محاسبه شد. پرسشنامه بر اساس مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت (طیف ۱ به معنی خیلی کم تا ۵ به معنی خیلی زیاد) طراحی شد. این پرسشنامه شامل ۲۴ سؤال است که عوامل استرس‌زای محیط شغلی را در سه مؤلفه مطرح می‌کند. این سه مؤلفه عبارت‌اند از استرس با مدیریت (۷ گویه)، استرس با ابزارهای جدید (۸ گویه) و استرس در اثر عدم توانایی‌های فردی (۹ گویه). جامعه آماری کتابداران و کارمندان شاغل در تمامی کتابخانه‌های مراکز آموزشی درمانی، مراکز تحقیقاتی، کتابخانه مرکزی و دانشکده‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی شهر تهران شامل علوم پزشکی تهران، ایران و شهید بهشتی با حجم نمونه ۱۸۵ نفر بود. روش نمونه‌گیری سرشماری بود. طی تماس تلفنی با کتابخانه‌ها لیست کتابداران تهیه شد. پرسشنامه پژوهش از طریق ایمیل و یا به صورت حضوری توسط محقق در اختیار کلیه اعضای جامعه آماری قرار گرفت و در نهایت ۱۲۲ پرسشنامه جمع‌آوری شد. در تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و استنباطی شامل آزمون‌های t-student و آنالیز واریانس یک‌طرفه و هم-بستگی در نسخه ۲۰ نرم‌افزار SPSS انجام شد.

یافته‌ها:

بررسی ویژگی‌های جمعیت شناختی نشان داد که کتابداران بیمارستانی به تعداد ۴۸ نفر (۳۹/۳ درصد) و سپس کتابداران دانشکده‌ای به تعداد ۴۲ نفر (۳۴/۴ درصد) بیشترین تعداد پاسخ‌گویان به پرسشنامه بودند. جامعه موردپژوهش متشکل از ۱۰۹ نفر زن (۸۹/۳ درصد) و ۱۳ نفر مرد (۱۰/۷ درصد) بود. بیشترین پاسخ‌گویان به میزان ۴۰/۳ درصد در رده سنی ۴۰-۳۰ سال قرار داشتند. از نظر میزان تحصیلات، بیشتر پاسخ‌گویان در مقطع کارشناسی به تعداد ۶۶ نفر (۵۴/۱ درصد) و کمترین تعداد ۶ نفر (۴/۹ درصد) در سطح دیپلم بودند. از نظر نوع مدرک تحصیلی افراد تحت مطالعه، رشته کتابداری با ۴۸/۴ درصد دارای بیشترین فراوانی بود و در رده بعدی کتابداری پزشکی ۲۷/۹ درصد و مدرک غیر کتابدار ۲۳/۸ درصد به دست آمد. از نظر میزان سابقه کار، بیشترین تعداد را کتابدارانی

است. وی مشاهده نمود که بین استرس با رضایت از کار، رضایت از مسئول و رضایت از حقوق و مزایا ارتباط معنی‌دار وجود داشته است [۱۸].

Kupersmith با بررسی عوامل استرس‌زای ناشی از ورود فن‌آوری‌ها به کتابخانه پرداخت و نشان داد که بیشتر از نیمی از کتابداران معتقدند که سطح استرس به دلیل ورود کامپیوتر در پنج سال گذشته افزایش یافته است. عواملی که بیشترین سطح استرس را به خود اختصاص داده‌اند عبارت‌اند از اضافه‌بار اطلاعات، مشکلات شبکه، امنیت سخت‌افزار و مشکلات ارگونومی [۱۹]. **Ennis** در پژوهشی به بررسی عوامل استرس‌زای ناشی از ورود فن‌آوری در قسمت مرجع کتابخانه پرداخت. او عوامل استرس‌زایی را شناسایی کرد که عبارت بودند از سرعت تغییر، نداشتن آموزش، افزایش حجم کار، نداشتن استاندارد، تغییر نقش کتابداران. نتایج وی نشان داد که در میان عوامل فوق، سرعت تغییر و فقدان استاندارد بیش از سایر موارد استرس‌زا بوده است [۲۰].

McKenna در پژوهشی با بررسی منابع انسانی در کتابخانه‌های کشور کانادا بیان داشت که ۲۴ درصد از کتابداران معتقدند که استرس شغلی کمی دارند. ۳۹ درصد معتقد بودند که حجم کاری آن‌ها قابل کنترل بوده درحالی‌که افراد نیمه‌حرفه‌ای نگرش مثبت کمتری نشان دادند. ۵۵ درصد کتابداران حجم زیاد کار، ۵۶ درصد انجام کارهای سخت، ۶۹ درصد انجام بیشتر وظایف و ۵۶ درصد انجام فعالیت‌های مدیریتی را از مهم‌ترین عوامل استرس‌زا دانستند [۲۱].

پژوهش‌های مذکور نشان دادند که عوامل استرس‌زا در جوامع موردبررسی می‌تواند تا حدودی باهم متفاوت باشد. از آنجاکه، کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی شهر تهران دارای محیطی پویا و فعال بوده و نقش مؤثری در پیشبرد اهداف آموزشی و پژوهشی دانشگاه بر عهده‌دارند، این پژوهش بر آن است که تأثیر ورود منابع الکترونیکی را بر کتابداران علوم پزشکی شهر تهران موردبررسی قرار داده و عوامل استرس‌زا در محیط کار آن‌ها را شناسایی نماید و مدیران و مسئولان کتابخانه‌ها را نسبت به شرایط لازم برای ورود ابزار جدید و بهداشت روانی کتابداران آگاه سازد. این نتایج کمک می‌کند که برنامه‌ریزی‌های آینده در کتابخانه‌های حوزه پزشکی بهبود یابد و با کاستن عوامل تش‌زا، محیطی مناسب برای کار و انجام امور محوله فراهم شود و در نتیجه، سطح کیفی و کمی خدمات نوین اطلاع‌رسانی در کتابخانه‌های پزشکی کشور را ارتقا یابد و گامی مؤثر در آموزش و پژوهش پزشکی کشور برداشته شود.

میزان آشنایی کتابدار به زبان انگلیسی در جهت کار با منابع الکترونیکی با میانگین و انحراف معیار $2/26 \pm 0/714$ بیشترین تأثیر را داشت و کمترین میانگین مربوط به وجود تناقض در تخصص حرفه‌ای باکار سازمانی با میانگین و انحراف معیار $1/78 \pm 1/073$ و هم‌چنین متفاوت بودن دوره‌های آموزشی گذرانده شده با نیاز شغلی با میانگین و انحراف معیار $1/82 \pm 1/012$ به دست آمد. علاوه بر این موارد عدم آشنایی به زبان انگلیسی با میانگین و انحراف معیار $2/82 \pm 1/206$ یکی دیگر از عوامل استرس‌زا بود. به‌طورکلی وجود منابع الکترونیکی در کتابخانه‌ها با میانگین و انحراف معیار $2/66 \pm 1/210$ باعث ایجاد استرس شده است (جدول شماره ۱).

باسابقه بین ۵-۱ سال به میزان ۳۸ نفر (۳۱/۱ درصد) تشکیل دادند و در رده بعدی سابقه کار بالای ۲۰ سال، به میزان ۲۴ نفر (۱۹/۷ درصد) قرار داشتند و کمترین سابقه کار نیز رده بین ۱۶ تا ۲۰ سال (۱۴/۸ درصد) بود. یافته‌های پژوهش در رابطه با دیدگاه کتابداران نسبت به ورود منابع الکترونیکی نشانگر این است که ورود و وجود فن‌آوری نوین باعث افزایش انگیزه کاری با میانگین و انحراف معیار $3/99 \pm 0/728$ صرفه‌جویی در وقت با میانگین و انحراف معیار $3/63 \pm 0/883$ ، افزایش مسئولیت با میانگین و انحراف معیار $3/07 \pm 0/998$ شده است. یافته‌ها در رابطه با رتبه‌بندی عوامل استرس‌زای شغلی کتابداران با فن‌آوری‌های نوین نشان داد عدم شناخت ماهیت شغلی در رابطه با وجود منابع الکترونیکی با میانگین و انحراف معیار $3/02 \pm 0/868$ و

جدول شماره ۱- رتبه‌بندی عوامل اجتماعی استرس‌زای شغلی در بین کتابداران علوم پزشکی شهر تهران

تعداد	عوامل احتمالی استرس‌زای شغلی	خیلی کم (درصد)	کم (درصد)	متوسط (درصد)	زیاد (درصد)	بسیار زیاد (درصد)	میانگین
۱	افزایش انگیزه کاری با ورود تجهیزات الکترونیکی به کتابخانه	۰	۳۳	۱۶/۷	۵۷/۵	۲۲/۵	۳/۹۹
۲	صرفه‌جویی در وقت با ورود تجهیزات الکترونیکی به کتابخانه	۰	۱۲/۲	۲۷/۸	۴۵/۲	۱۴/۸	۳/۶۳
۳	مفید و مؤثر بودن آموزش‌ها در استفاده از منابع الکترونیکی	۰	۱۵/۸	۲۹/۲	۵۵/۰	۰	۳/۳۹
۴	افزایش مسئولیت و وظایف با ورود تجهیزات الکترونیکی به کتابخانه	۷/۸۰	۱۵/۷	۴۵/۲	۲۴/۳	۷/۰	۳/۰۷
۵	کاهش حجم کاری با ورود تجهیزات الکترونیکی به کتابخانه	۱۳/۹	۱۴/۸	۳۴/۴	۲۷/۰	۹/۸	۳/۰۴
۶	عدم اطلاع دیگران از ماهیت شغلی در رابطه با وجود منابع الکترونیکی موجود و یا جدید	۸/۷	۴/۳	۶۹/۶	۱۱/۳	۶/۱	۳/۰۲
۷	داشتن لیاقت بالاتر از شغل فعلی خود	۱۶/۴	۱۲/۹	۳۵/۳	۲۷/۶	۷/۸	۲/۹۷
۸	نیاز به بهره‌گیری از حمایت همکاران در کار با منابع الکترونیکی	۱۸/۰	۷/۴	۴۵/۱	۲۷/۹	۱/۶	۲/۸۸
۹	عدم آشنایی کتابدار به زبان انگلیسی جهت کار با منابع الکترونیکی	۱۹/۷	۱۵/۶	۳۶/۱	۲۰/۵	۸/۲	۲/۸۲
۱۰	عدم اطلاع و مشورت مقامات مافوق برای تصمیمات و تغییرات شغلی به دلیل عدم اطلاع از ماهیت شغلی کتابداران	۳۱/۹	۱۱/۸	۱۸/۵	۳۰/۳	۷/۶	۲/۸۰
۱۱	میزان استرس شغلی ناشی از ورود منابع الکترونیکی به کتابخانه	۲۱/۸	۲۳/۵	۲۸/۶	۱۹/۳	۶/۷	۲/۶۶
۱۲	عدم استفاده صحیح سازمان از امکانات نرم‌افزاری	۲۵/۴	۱۴/۸	۴۳/۴	۶/۶	۹/۸	۲/۶۱
۱۳	نیمه‌تمام رها کردن کار به دلیل انتظارات مسئولین سازمان جهت انجام برخی کارهای مهم‌تر	۳۷/۰	۱۸/۵	۱۲/۶	۳۰/۳	۱/۷	۲/۴۱
۱۴	تماس با واحدهای دیگر برای انجام کارهای واحد خود	۳۳/۶	۲۳/۰	۲۹/۵	۹/۰	۴/۹	۲/۲۹
۱۵	افزایش تعداد کارکنان حرفه‌ای به دلیل ورود تجهیزات الکترونیکی به آن کتابخانه	۳۹/۳	۲۲/۲	۲۷/۴	۷/۷	۳/۴	۲/۱۴
۱۶	کمبود وقت به دلیل کار با منابع الکترونیکی و نیاز به مهارت	۳۳/۶	۳۴/۵	۲۱/۰	۶/۷	۴/۲	۲/۱۳
۱۷	تقاضاهای ضدوتقیض سرپرستان در حین کار	۳۹/۵	۳۶/۱	۱۰/۱	۱۰/۱	۴/۲	۲/۰۳
۱۸	اختلاف با سرپرست	۵۴/۱	۱۸/۹	۱۳/۹	۶/۶	۶/۶	۱/۹۳
۱۹	وجود اختلاف با واحدهای دیگر از لحاظ رابطه کاری	۶۲/۲	۸/۴	۱۲/۶	۱۰/۹	۵/۹	۱/۹۰
۲۰	احساس نداشتن مهارت‌های لازم برای شغل خویش	۴۶/۲	۳۷/۸	۸/۴	۲/۵	۵/۰	۱/۸۲
۲۱	متفاوت بودن دوره‌های آموزشی با نیازهای شغلی	۴۶/۷	۳۴/۴	۱۳/۹	۰	۴/۹	۱/۸۲
۲۲	تناقض تخصص حرفه‌ای باکار سازمانی	۵۵/۸	۲۳/۳	۱۰/۸	۷/۵	۲/۵	۱/۷۸

جدول شماره ۲- مقایسه مقادیر میانگین استرس شغلی برحسب سن، میزان تحصیلات و سابقه کاری

ضرب	سطح معنی‌داری
سن	۰/۹۲۹
میزان	۰/۰۰۰
سابقه کاری	۰/۸۰۱
	$P < ۰/۰۱$ **
	$P < ۰/۰۵$ *

جدول شماره ۳- میانگین استرس شغلی کتابداران برحسب مدرک تحصیلی، سن و سابقه کار

مدرک تحصیلی	میانگین	انحراف معیار
دیپلم	۱/۴۴۴۴	۰/۳۹۱۲۶
فوق‌دیپلم	۲/۵۵۵۵۶	۰/۹۳۵۵۱
لیسانس	۱/۹۶۴۶	۰/۶۳۵۷۲
فوق‌لیسانس و بالاتر	۲/۳۰۰۰	۰/۵۳۰۹۱
کل کتابداران	۲/۰۹۷۴	۰/۶۶۴۱۱
سن	میانگین	انحراف معیار
بین ۲۰ تا ۳۰ سال	۲/۲۰۷۹	۰/۵۹۳۳۴
بین ۳۰ تا ۴۰ سال	۲/۰۹۷۲	۰/۵۸۴۹۸
بین ۴۰ تا ۵۰ سال	۲/۱۷۸۶	۰/۸۸۴۹۴
بالای ۵۰ سال	۱/۶۶۶۷	۰/۴۹۳۳۷
کل کتابداران	۲/۱۰۱۸	۰/۶۷۱۷۲
سابقه کاری	میانگین	انحراف معیار
بین ۱ تا ۵ سال	۲/۱۱۷۰	۰/۵۸۳۳۶
بین ۶ تا ۱۰ سال	۲/۱۳۳۳	۰/۴۷۹۹۹
بین ۱۱ تا ۱۵ سال	۲/۲۱۴۳	۰/۸۸۱۷۹
بین ۱۶ تا ۲۰ سال	۱/۹۶۶۰	۰/۵۰۶۰۱
بالای ۲۰ سال	۲/۳۲۴	۰/۹۰۵۳۳
کل کتابداران	۲/۰۹۷۴	۰/۶۶۴۱۱

جدول شماره ۴- بررسی وجود اختلاف معنادار بین میزان استرس شغلی کتابداران برحسب جنسیت

جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	آزمون برابری واریانس		آزمون برابری میانگین	
				F	Sig	T	Sig (2-tailed)
مرد	۱۳	۲/۵۲۹۹	۰/۸۴۳۹۵	۳/۰۲۶	۰/۰۸۵	۲/۵۳۹	۰/۰۱۲
زن	۱۰۹	۲/۰۴۵۹	۰/۶۲۴۳۴				

نتیجه‌گیری:

اختلاف با سرپرست کمترین مقادیر میانگین را به خود اختصاص دادند. هم‌چنین در یافته‌ها نشان داده شد عدم آشنایی به زبان انگلیسی در رابطه با منابع الکترونیکی می‌تواند تا کمی بیش از حد متوسط باعث استرس شود. در پژوهش حاضر متغیرهای تنش‌زا از قبیل (عدم اطلاع مسئولان از ماهیت کاری و ابهام در نقش کارکنان) و هم‌چنین عوامل استرس‌زای فردی مانند نیاز به حمایت دیگران و عدم مهارت کافی در زبان انگلیسی باعث افزایش استرس شغلی هستند. یافته‌های پژوهش‌های اشرافی‌ریزی

نتایج حاصل از رتبه‌بندی عوامل استرس‌زای پیش روی کتابداران بیانگر آن است که ورود منابع الکترونیکی به کتابخانه باعث افزایش انگیزه، صرفه‌جویی در وقت و افزایش مسئولیت و وظایف کتابداران شده است. ضمن بررسی پرسش‌ها مشاهده شد تناقض تخصص حرفه‌ای با کار سازمانی، احساس عدم مهارت‌های لازم برای شغل خویش، وجود اختلاف با واحدهای دیگر از لحاظ رابطه کاری و

نتایج حاصل از بررسی رابطه‌ی بین سابقه‌ی کار و عوامل استرس‌زای شغلی کتابداران، نشان داد که بین عوامل استرس‌زا و سابقه‌ی کار رابطه‌ی معنی‌داری وجود ندارد که با یافته‌های پژوهش شعاری هم‌خوانی دارد [۱۷]. اما با یافته‌های خسروی و اشرفی‌ریزی و کاظمی هم‌سو نیست [۱۹-۲۰]. این اختلاف نشان می‌دهد احتمالاً عوامل استرس‌زا برای جامعه موردپژوهش با هر سابقه کاری به یک اندازه بوده است. به‌طورکلی، نتایج این پژوهش نشان داد که از نظر کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشگاه علوم پزشکی شهر تهران، عدم اطلاع مسئولان از ماهیت کاری، ابهام در نقش کارکنان، عدم توانایی و نیاز به حمایت، عدم آشنایی با زبان انگلیسی هنگام استفاده از منابع الکترونیکی و تغییرات محیطی از دلایل استرس شغلی معرفی شدند به‌طوری‌که این استرس ارتباطی با سن، جنس و سابقه کار نداشت. از راهکارهای مؤثر در از بین بردن استرس شغلی، شناخت عوامل استرس‌زاست که آمادگی مسئولان و کارکنان در مواجهه با این عوامل را افزایش خواهد داد. از دیگر اقدامات مؤثر می‌توان به برگزاری کلاس‌های آموزشی و توانمندسازی کتابداران با فن‌آوری‌های نوین برای افزایش انگیزه و علاقه، مشخص کردن حدود وظایف هر کارمند به‌طور دقیق و ارزیابی عملکرد صحیح کتابداران اشاره کرد.

تشکر و قدردانی:

از تمامی مسئولان، کتابداران محترم دانشگاه علوم پزشکی شهر تهران و کسانی که ما را در انجام این پژوهش یاری فرمودند، صمیمانه تشکر و قدردانی می‌شود.

و کاظمی و خسروی با یافته‌های این پژوهش منطبق هستند [۱۹-۲۰]. در پژوهش صیامیان و همکاران مؤثرترین عوامل استرس‌زا فقدان تجهیزات و زمان ناکافی برای انجام وظایف، عدم مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها و فقدان انگیزه‌ی کافی گزارش شده بود [۲۱].

در پژوهش حاضر، متغیرهای مربوط به استرس شغلی و ورود منابع الکترونیکی وجود رابطه معنادار مستقیم را نشان داد. در یافته‌های تحقیق وزیرپور و رضوانفر و Kupersmith نیز ورود فن‌آوری جدید به کتابخانه از عوامل مهم استرس‌زا در میان کتابداران شاغل معرفی شده است [۱۸-۲۳]. اشرفی‌ریزی و کاظم‌پور هم در پژوهش خود دریافتند ورود فن‌آوری‌های جدید به کتابخانه جزء پایین‌ترین عوامل استرس‌زا بوده است [۲۰].

از دلایل این اختلاف، می‌توان به آموزش کتابداران در خصوص نحوه استفاده از منابع الکترونیکی در پژوهش حاضر اشاره نمود که از دید آن‌ها این آموزش‌ها تا حدودی مفید و مؤثر بودند.

نتایج حاصل از بررسی رابطه‌ی بین سن و عوامل استرس‌زای شغلی کتابداران، حاکی از آن است که بین عوامل استرس‌زا و سن، رابطه‌ی معنی‌داری وجود ندارد. این نتایج با یافته‌های خسروی و صیامیان و همکاران هم‌سو بود [۱۹-۲۱]. در پژوهش اشرفی‌ریزی و کاظمی نشان داده شده بود با افزایش سن، تأثیر عوامل استرس‌زا بیشتر می‌شود که با نتایج پژوهش حاضر هم‌خوانی نداشت [۲۰]. از دلایل این اختلاف با توجه به یکسان بودن جامعه آماری می‌توان گفت احتمالاً عوامل استرس‌زا در پژوهش حاضر برای تمامی گروه‌های سنی جامعه موردپژوهش یکسان بوده است و همه‌ی رده‌های سنی به یک‌میزان تحت تأثیر عوامل استرس‌زا قرار گرفته‌اند.

References

منابع

- Robbins P. Essential of Organizational Behavior. Translated by: Parsaeian A, Arabi M; Tehran: Cultural Research Bureau: 2010. [In Persian]
- Givarian H, Dindare FF, Soltani S. An investigation into factors affecting teachers' occupational stress and its management. New Approaches in Educational Administration 2011; 2(7): 177-88. [In Persian]
- Ayenehband B. Work Stress. Development of management 2003; 16(49): 41-44. [In Persian]. Available from: <http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/127570/%D8%AA%D9%86%D8%B4-%D8%B4%D8%BA%D9%84%DB%8C>
- Rezaie Adriani R, Shabani A, Motaghifar H. Stress and Burnout in Library. Ketabmah 2011; 14(5): 64-71. [In Persian] Available from: <http://ketabmah.ir/Paperview.aspx?paperid=17922+&Magazineid=1>
- Pieper C, LaCroix AZ, Karasek RA. The relation of psychosocial dimensions of work with coronary heart disease risk factors: a meta-analysis of five United States data bases. Am J Epidemiol 1989; 129(3): 483-94.
- Soori H, Rahimi M, Mohseni H. Association between Job Stress and Work-Related Injuries: A Case-Control. Irje 2006; 1(3 and 4): 53-8. [In Persian]

7. Kiani F, Samavatyan H, Pourabdian S, Jafari E. Predictive Power of Incidents Reporting Rate and Its Dimensions by Job Stress among Workers' Isfahan Steel Company. *Iran J Public Health* 2011; 40(3): 105-12.
8. Barsam. The advancement of technology and its relationship to stress. 2012. Available from: <http://barsam.ir/archive/...VzhHJSEnL4M>. Accessed Jul7, 2014. [In Persian]
9. Mahapatra PK. *Human Resource Management in Libraries*. New Delhi: Ess.Ess Publications; 2002.
10. Shamsaii AH, Fathi S, Sabouri MS. The Role of Digital Libraries and Information Centers in E-Learning. In the 7th international Scientific conference eLearning and Software for Education; 2011 April 28-29; Bucharest, Romania.
11. Faragher EB, Cass M, Cooper CL. The Relationship between Job Satisfaction and Health: A Meta-Analysis. *Occup Environ Med* 2005; 62(2): 105-12.
12. Shoari L. A survey on the job distress factors among working librarians in Universities of Medical Sciences in Tehran. [MA Thesis] Tehran. Iran University of Medical Sciences; 1994. [In Persian]
13. Khosravi M. Job related stress factors for the librarians of university libraries administrated by the Ministry of Science and Technology in Tehran; librarians point of view [Research Project]. Tehran: Iranian Center of Information and Scientific Document; 2003. [In Persian] Available from: <https://irandoc.ac.ir/research/390>
14. Siamian H, Shahrabi A, Vahedi M, Abbasi Rad AM, Cherati JY. Stress and burnout in libraries & information centers. In: Khoo C, Singh D, and Chaudhry AS. *Proceedings of: The Asia-Pacific Conference on Library & Information Education & Practice*; 2006, Singapore: School of Communication & Information, Nanyang Technological University; 3-6 April 2006. P. 263-8.
15. Vazirpoor KM, Rezvanfar M. An Investigation into The Role of Electronic Resources in Librarians' job Stress in University of Tehran Libraries. *Epistemology* 2009; 2(5): 95-102. [In Persian]
16. Ashrafirizi H, Kazempour Z. A Survey on Job Stressors of Librarians Working in Libraries of Isfahan University of Medical Sciences, Iran. *Health Information Management* 2011; 8(1): 41-9. [In Persian]
17. Babalhavaeji F, Pashazadeh F. Study of Occupational Stress among Iran Public Libraries Foundation's Librarians and Managers (Case Study: Tehran City). *Research on Information Science and Public Libraries* 2010; 16(3): 103-122. [In Persian]
18. Hoshyar SarJami E. The Relationship between Job Stress and Employee Job Satisfaction. Fifth International Conference on Psychology and Social Sciences. 2016. Available from: https://www.civilica.com/Paper-RAFCON05-RAFCON05_114.html [In Persian]
19. Kupersmith J. Library Technostress Survey Results. 2003. Available From: <http://www.jkup.net/tstress-survey-2003> Accessed: 15.5.2016
20. Ennis LA. The Evolution of Technostress. *Computers in Libraries* 2005; 25(8):10-12.
21. McKenna J. Canadian Library Human Resources Short-Term Supply and Demand Crisis Is Averted, but a Significant Long-Term Crisis Must Be Addressed. *Evid Based Libr Inf Pract* 2007; 2(1): 121-7.

A survey on job stressors in relation to electronic resources of librarians working in libraries of university of medical science in Tehran, Iran (2014)

Fahime BabolHavaeji¹ Laleh Joulahi^{2*} Mohsen Joulahi³

1. Associate Professor, Knowledge and Information Science, Faculty of Humanity, Science and Research, Branch Islamic Azad University, Tehran, Iran.
2. PhD, Knowledge and Information Science, School of Rehabilitation, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.
3. BA, English Language Teaching, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

(Received 20 Apr, 2015 Accepted 29 Dec, 2016)

Original Article

Abstract

Introduction: Librarians are faced with a large volume of information and electronic resources, which causes stress. The purpose of this research was to determine job stressors among librarians of University of Medical Sciences, Tehran city, Iran in 2014.

Methods: This study was a survey research. 185 librarians were studied in this research where data were collected by questionnaire. Questionnaire validity confirmed by specialists and a number of experts in the fields of psychology, mental health and science information. Its reliability determined by Cronbach's alpha, as ($r=0.824$). Data analyzed using SPSS 21 software, descriptive statistics and inferential tests.

Results: New technology increases the incentive to work, save time, increase the responsibility. In relation to the rating of occupational stressors, respectively, the greatest impact include lack of understanding of the nature of the job, their familiarity with the English language, And minimal impact on the question of inconsistency in average professional expertise with organizational work as well as different training courses with job requirements. In general, electronic resources in libraries has caused stress. The mean and standard deviation 2.66 ± 1.210 .

Conclusion: The results showed the Librarians introduced stressors are, failure to inform the authorities of the nature of the work, ambiguity in the role of staff, lack of ability, need to support and unfamiliarity with English language with the advent of electronic resources and environmental changes.

Key words: Professional Burnout, Librarians, Library, Medical Sciences.

Citation: BabolHavaeji F, Joulahi L, Joulahi M. A Survey on Job Stressors in Relation to Electronic Resources of Librarians Working in Libraries of University of Medical Science in Tehran, Iran (2014). *Journal of Modern Medical Information Sciences*. 2016; 2(2): 19-26.

Correspondence:

Laleh Joulahi

School of Rehabilitation, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran.

Tel: +98 21 77548595 Email: joulahi@gmail.com